

Қарағанды мемлекеттік медицина университеті
Гистология кафедрасы

СӨЖ

Тақырыбы: Эпителий тіндері. Адамның жасына байланысты гистологиясы, мамандануы және қалпына келуі.

Орындаған: 2010 топ

Жумабекова Г.А.

Тексерген: Нурсейтова К.Т.

Жоспар

- Кіріспе
- Эпителий
- Тарихи мағлұмат
- Жіктелуі
- Мамандануы
- Қорытынды
- Қолданылған әдебиеттер

Эпителий

Эпителий ұлпасы-

организмді сыртқы жағынан қаптап, ішкі мүшелердің кілегейлі және сірлі қабықтарын астарлайтын және әртүрлі бездер паренхимасын түзетін ұлпа.

А

Б

В

Г

Д

Е

гиперплазия эпителия

Бірінші ұлпалар пайда болу

жайында екі үлкен

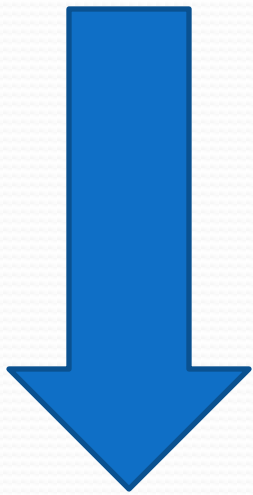
мағлұматтар қаралады:

- *Гастрей теориясы* (бұның авторы Геккель). Бұл теория бойынша көп жасушалы ағза-бластия - бір жасушалы эпителий жасушаларынан пайда болды деген ұғым берді. Талшықтары бар жасушалар тобы ағзаның қимыл қызметін атқарса, ал басқа жасушалар тобы қоректік қызмет атқарады. Инвагинация процесі арқылы екі клетка тобы - екі қабатты - гастрей болып саналады. Сыртқы қабаты - эктодерма жабынды эпителийде, ал эктодерма - бірінші ішек қабатын құрайды.

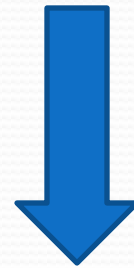
● Екінші

теориясы Мечниковтың «фагоцетелла» теориясы. Бұл ұғым бойынша көп жасушалы ағза біртектес жасушалардан тұрды, дейді - олар екі түрлі қызмет атқарады. Сыртқы жасушалардың талшықтары болады, олар ұсақ ас түйіршіктерінен фагоцитоз арқылы қоректенеді, ал жасушалар бірте-бірте талшықтарын жоғалтып, амебоид пішінді болып жануарлардың ішкі кабатына кіреді де, ас қорыту сонда аяқталды, сөйтіп, сыртқы жасушалар - кинобласт, ішкі жасушалар - фагоцитобласт. Осыдан барып жабынды эпителий және ішкі орта ұлпалары пайда болады.

Эпителй ұлпасы

Жабьнды

Безді

Жабьнды эпителий ұлпасы организмді қаптап, оның ішкі ортасын қоршаған сыртқы ортадан бөліп тұрады. Эпителий ұлпасы бір-бірімен тығыз орналасқан эпителий жасушаларынан (эпителиоциттерден) құралған. Эпителий ұлпасы шекаралас борпылдақ дәнекер ұлпасынан негіздік жарғақ (базальды мембрана) оқшауланады.

Эпителій ұлпасында қан тамырлары болмайды, сезімтал жүйке ұштарына бай. Бірқабатты эпителій ұлпасы эпителиоциттерінде полюстік айырмашылық (апикальды және базальды полюстер) болады. Эпителиоциттердің қалпына келу (регенерация) қабілеті жақсы жетілген. Жабынды эпителій ұлпасы: бірқабатты және көпқабатты эпителій болып екі топқа бөлінеді.

Бірқабатты эпителій ұлпасында барлық эпителиоциттернегіздік жарғақта орналасады, ал көпқабатты эпителійдің базальды мембранамен оның тек төменгі қабатта орналасқан жасушалары жанасады.

Безді эпителий ұлпасы — организмде өздерінен арнайы бөлінділер бөлетін бездер паренхимасын құрайды.

Бездер: экзокринді және эндокринді болып бөлінеді. Эпителий ұлпасы организмде қорғаныс қызметін атқарады, зат алмасу, процесіне қатысады, сірлі сұйық және түрлі бөлінділер бөледі

Құрылысы

- Эпителий ұлпасы құрылысына қарай бір қабатты, көп қабатты болады. Егер жасушалары бірнеше қабат түзіп орналасса - көп қабатты деп аталады. Мысалы, терінің сыртқы қабатының жасушалары көп қабатты болғандықта, қасаңданып түлеп түседі. Оның орнын терең қабатындағы жасушалар толықтырады

Жасушаларының пішіні мен атқаратын қызметіне қарай эпителий ұлпалары алты топқа бөлінеді:

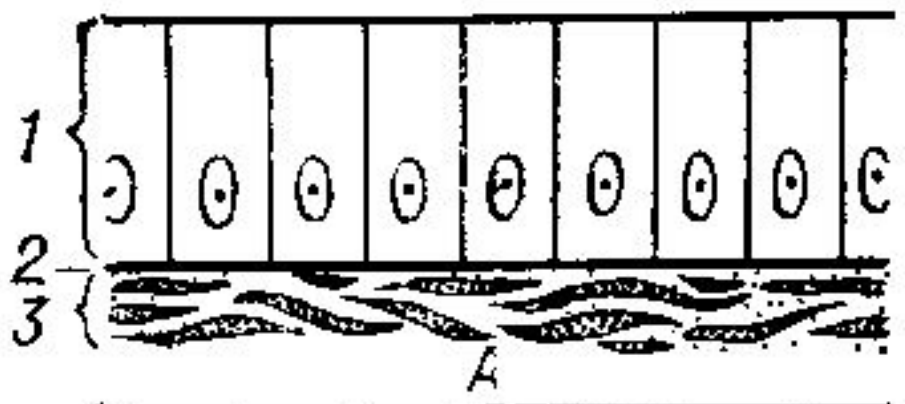
- 1) Жалпақ эпителий жасушалары көп қырлы, терінің үстіңгі қабаты мен ауыз қуысы, өңештің ішкі жағын астарлайды;
- 2) Текшелі эпителий бүйректің өзекшелерін іш жағынан астарлап тұрады;
- 3) Бағана тәрізді эпителидің жасушалары ұзынша, қарын мен ішектердің ішкі қабатында орналасқан;

4) Кірпікшелі эпителий бағана тәрізді

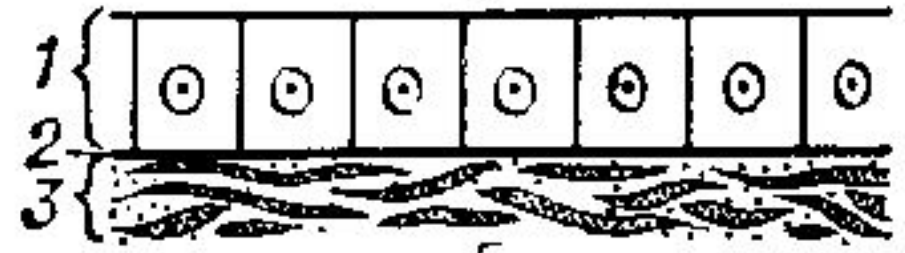
жасушаларының бетінде цитоплазмадан түзілген кірпікше тәрізді өсінділері болады. Әсіресе тыныс жолдарындағы кірпікшелі эпителилер шаң - тозаң бөлшектерін және тағы басқа бөгде заттарды ұстап қалады;

5) Сызгіш эпителий тітіркенуді қабылдайды, иіс сезу эпителийлері мұрын қуысында орналасқан;

6) Безді эпителий жасушалары сүт, тері, жас, сілекей, құлық бөледі.

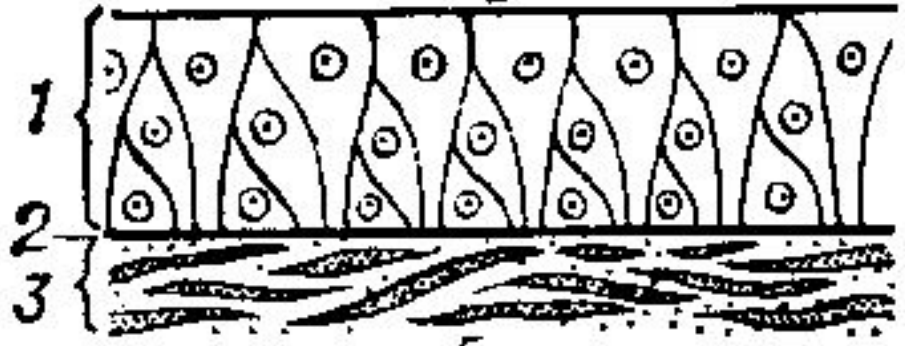
A

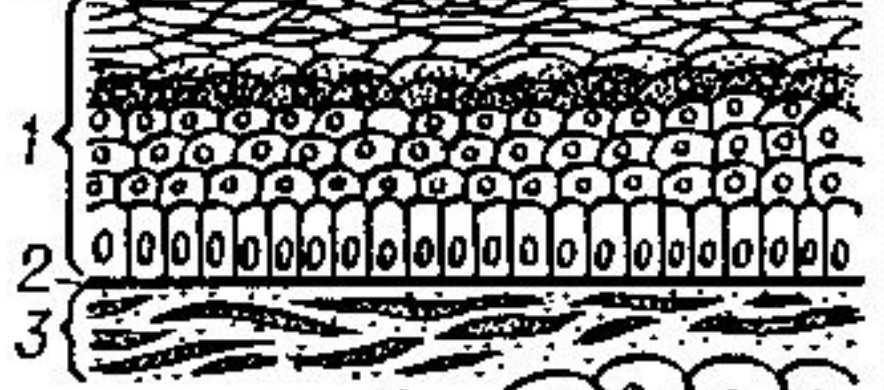
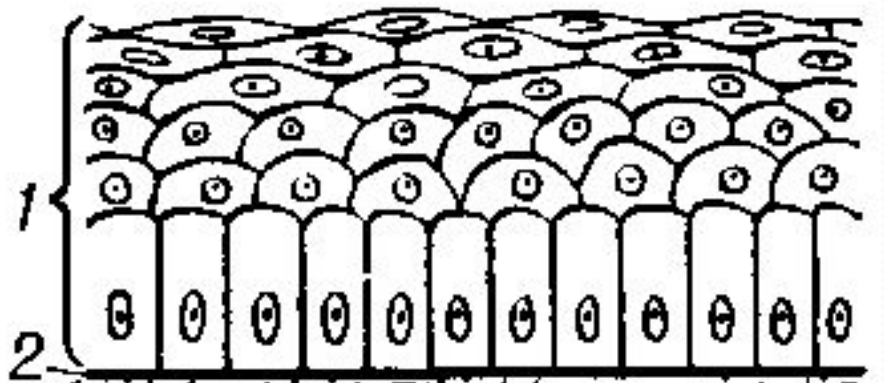
B

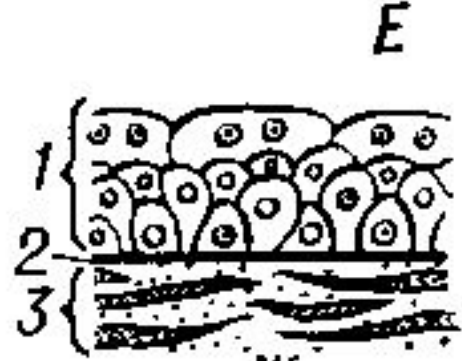
B

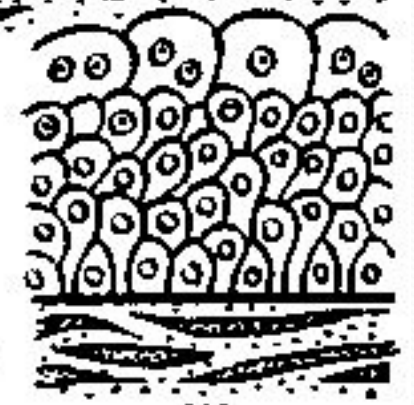
Г

E

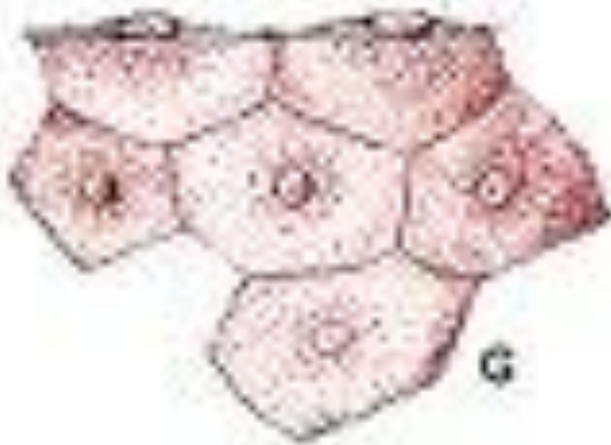
Ж₁

Ж₂

Эпителй ұлпасының қызметі:

- Қорғаныштық;
- Денеде су мөлшерінің бір қалыпты болуын реттеу;
- Бастапқы және соңғы кезеңдердегі зат алмасуға қатысу;
- Ағза мен сыртқы орта арасындағы зат алмасуды реттеу.

Тіндердің қиындауында ең қиыны олардың тіндік элементтерінің уақыт өткен сайын мамандануында.

заттың Прimitивті эпителий және структурасыз басты массасы, дифференциалданбаған жасушалардың жиналуы және эпителидің интерстициальді элементтері түрінде немесе дифференциалданбаған мезенхима жасушалары түрінде маманданып, дефинитивті тінді береді.

Өзіндік дивергентті және конвергентті көріністерімен тіндік эволюция қалыптасады. Уақыт өте күштірек маманданатын дефинитивті элементтерден тіндік жүйелер қалыптасады. Олар 2 үлкен категорияға бөлінеді.

- I. Эпителий және эпитологенді тіндер
- II. Басты заттың тіні және мезенхимогенді тін

Тіндік жүйенің спецификасы
процестердің және
құрылымының пайда болуына,
бір клеткалыларға тән, бірақ
көп жасушалыларда дамитын,
жоғары сатыға ауысуына
негізделген. Осылайша бұлшық
еттік, жүйкелік және тағы басқа
организмсіз өмір сүре
алмайтындай пайда болады.

Қорытынды

- Эпителий ұлпасы өзінің атауын гректің екі сөзінен «эпи»-үсті және «телий»-еміздікше деген ұғымдардан тұрады. Дәнекер ұлпалар еміздікшелерінің үстінде орналасқан ұлпаны эпителий деп атап, Бұл терминді алғаш рет Рюйеш қолданған. Эпителий ұлпасы (epithelium), дененің сыртқы бетін, қуыс органдардың ішкі бетін (ішектің, асқазанның, қуықтың) және ағзаның секрет бездерін алып жатады

Қолданылған әдебиеттер

- Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона
- Цитология және гистология. Оқу құралы. Сапаров Қ.Ә. – Алматы
- Ә. Нысанбаев – Алматы «Қазақ энциклопедиясы»

Тыңдағандарыңызға
рахмет!